ZAMONAVIY TIL TA’LIMINI RIVOJLANTIRISH TAMOYILLARI: SPORT TERMINOLOGIYASI ORQALI

Mustafayeva Nodira Abdujalilovna
f.f.f.(PhD) O‘zbekiston davlat jismoniy tarbiya va sport universiteti “O‘zbek va chet tillari” kafedrasi o‘qituvchisi
email: nodira197605@gmail. com
G‘uzorova Gulsanam Alijon qizi VB-51-25 guruh talabasi

Annotatsiya: Mazkur maqolada til ta’limi sohasida yuksalish strategiyalarini ishlab chiqish va ularni sport atamalari misolida amaliyotga tatbiq etish masalalari tahlil qilinadi. Til o‘rgatish jarayonida leksik-semantik, kommunikativ va vazifaga yo‘naltirilgan yondashuvlarning ahamiyati ilmiy-nazariy asosda yoritiladi. Sport terminologiyasi til o‘rganuvchilarning motivatsiyasini oshirish, kasbiy leksik kompetensiyasini shakllantirish va real kommunikativ vaziyatlarda til birliklaridan samarali foydalanish ko‘nikmalarini rivojlantirish vositasi sifatida talqin etiladi. Tadqiqot natijalariga ko‘ra, sport kontekstiga asoslangan ta’lim strategiyalari o‘quvchilarning lug‘at boyligini kengaytiradi, nutqiy faolligini oshiradi hamda tilni amaliy qo‘llash darajasini yuksaltiradi. Maqolada til ta’limi jarayonini takomillashtirish bo‘yicha metodik tavsiyalar ham ishlab chiqilgan.

Kalit so‘zlar: til ta’limi, yuksalish strategiyasi, sport atamalari, terminologiya, leksik kompetensiya, kommunikativ yondashuv, vazifaga yo‘naltirilgan ta’lim, motivatsiya, lug‘at boyligi, kasbiy til.

Аннотация: В данной статье анализируются вопросы разработки стратегий повышения эффективности языкового образования и их практического внедрения на примере спортивной терминологии. В процессе обучения языку на научно-теоретической основе раскрывается значение лексико-семантического, коммуникативного и задачо-ориентированного подходов. Спортивная терминология интерпретируется как средство повышения мотивации обучающихся, формирования профессиональной лексической компетенции и развития навыков эффективного использования языковых единиц в реальных коммуникативных ситуациях. Согласно результатам исследования, образовательные стратегии, основанные на спортивном контексте, расширяют словарный запас учащихся, повышают их речевую активность и уровень практического владения языком. В статье также разработаны методические рекомендации по совершенствованию процесса языкового образования.

Ключевые слова: преподавание языка, стратегия развития, спортивные достижения, терминология, лексическая компетенция, коммуникативные навыки, обучение, ориентированное на выполнение задач, мотивация, словарный запас, устная речь. Principles of development of modern language education: through sports terminology

Abstract: This article analyzes the issues of developing advancement strategies in language education and their practical implementation through the example of sports terminology. The importance of lexical-semantic, communicative, and task-based approaches in the language learning process is theoretically substantiated. Sports terminology is interpreted as a tool for increasing learners’ motivation, developing professional lexical competence, and enhancing the ability to use language units effectively in real communicative situations. According to the research findings, educational strategies based on a sports context expand

students’ vocabulary, increase their speech activity, and improve their practical language proficiency. The article also provides methodological recommendations for improving the language education process

Keywords: language teaching, development strategy, sports achievements, terminology, lexical competence, communicative skills, task-oriented teaching, motivation, vocabulary, oral language.

Kirish. Til — jamiyat taraqqiyotining muhim omili, inson tafakkuri va muloqotining asosiy vositasidir. Har bir xalqning ona tili uning milliy o‘zligini, madaniy qadriyatlarini va ilmiy salohiyatini ifodalaydi. Bugungi globallashuv sharoitida chet tillarini mukammal o‘zlashtirish zamonaviy mutaxassis uchun zaruriy kompetensiyaga aylangan. Ayniqsa, sport sohasi kabi xalqaro hamkorlik keng rivojlangan yo‘nalishlarda til bilimi alohida ahamiyat kasb etadi. Sport psixologiyasi, biomexanika, trening nazariyasi kabi fan tarmoqlarida ilmiy va amaliy faoliyat yuritish uchun soha terminologiyasini chuqur egallas talab etiladi. Zamonaviy til ta’limi nazariyasi kommunikativlik va kompetensiyaviy yondashuv tamoyillariga asoslanadi. XX asrning ikkinchi yarmidan boshlab til o‘qitishda an’anaviy grammatik-tarjima metodidan kommunikativ metodga o‘tish jarayoni boshlandi. Bu jarayonda Noam Chomsky tomonidan ilgari surilgan lingvistik kompetensiya nazariyasi hamda Dell Hymes tomonidan ishlab chiqilgan kommunikativ kompetensiya konsepsiyasi muhim metodologik asos bo‘lib xizmat qildi. Shuningdek, Stephen Krashen tomonidan asoslangan ikkinchi tilni egallash nazariyasi til o‘rganishda tabiiy kirish (input) va psixologik omillarning ahamiyatini ilmiy jihatdan asoslab berdi. Yevropa Kengashi tomonidan ishlab chiqilgan Council of Europe tavsiyalari asosida yaratilgan Common European Framework of Reference for Languages til bilish darajalarini A1 dan C2 gacha tasniflab, til yuksalishini baholashning xalqaro mezonini belgilab berdi. Shu nuqtai nazardan, til ta’limida yuksalish strategiyalarini ishlab chiqish va ularni sport terminologiyasi misolida amaliyotga tatbiq etish dolzarb ilmiy masaladir. Mazkur maqolaning maqsadi — til ta’limida yuksalish strategiyalarining nazariy asoslarini yoritish hamda sport atamalari vositasida tilni chuqur o‘rganish usullarini tahlil qilishdan iborat.

Asosiy qism 1. Til ta’limi tushunchasi va metodologik asoslarida — o‘quvchilarda lingvistik (fonetika, leksika, grammatika), pragmatik va sotsiokulturologik kompetensiyalarni shakllantirishga qaratilgan tizimli pedagogik jarayondir. Zamonaviy metodikada asosiy e’tibor kommunikativlik, interaktivlik va kompetensiyaviy yondashuvga qaratiladi. Kompetensiyaviy yondashuv o‘quvchining nafaqat nazariy bilimini, balki amaliy ko‘nikmalarini ham rivojlantirishni ko‘zda tutadi. Bu jarayonda metakognitiv, kognitiv, kommunikativ va motivatsion strategiyalar muhim o‘rin tutadi. Xususan, vazifaga yo‘naltirilgan o‘qitish (Task-Based Learning) yondashuvi tilni real kommunikativ vazifalar orqali o‘rgatishni taklif etadi. Ushbu yondashuv metodik jihatdan Jack C. Richards va Theodore S. Rodgers tomonidan asoslab berilgan. Til yuksalishi (proficiency) — o‘rganuvchining tilni turli kommunikativ vaziyatlarda erkin, aniq va samarali qo‘llay olish darajasidir. U leksik, grammatik, pragmatik, diskurs va sotsiokulturologik kompetensiyalar yig‘indisidan iborat. CEFR mezonlariga ko‘ra, yuqori darajadagi til egallash (C1–C2) murakkab matnlarni tushunish, mustaqil fikr bildirish va professional muloqot olib borish imkonini beradi. 2. Sport atamalari asosida tilni o‘rganishda sport atamalari — sport faniga xos bo‘lgan terminlar majmuasi bo‘lib, ular biologik, mexanik, anatomik va psixologik tushunchalarni ifodalaydi. Masalan: training load (trening yuklamasi), recovery (tiklanish), goalkeeper (darvozabon), offside (ofsayd), sprint (tez yugurish) va boshqalar. Sport terminologiyasini o‘qitish bir necha metodik afzalliklarga ega: Leksik boylikni kengaytiradi — terminlar kontekstda o‘rganiladi. 2. Motivatsiyani oshiradi — sport bilan

shug‘ullanuvchi o‘quvchilar uchun mazmun dolzarb bo‘ladi. 3. Amaliy nutq ko‘nikmalarini rivojlantiradi — real vazifalar orqali til qo‘llanadi. Masalan, o‘quvchilarga futbol o‘yini bo‘yicha qisqa sharh yozish, sport intervyusini tinglab tahlil qilish yoki tennis o‘yinini tavsiflash vazifalari berilishi mumkin. Audio va video materiallar orqali sport kontentini o‘rganish tinglab tushunish, o‘qish va gapirish ko‘nikmalarini integratsiyalashgan holda rivojlantiradi. Tadqiqot natijalari (Jones, 2018; Smith va boshq., 2020) sport kontekstida o‘rganilgan terminlar leksik yuksalishni tezlashtirishini va vazifaga yo‘naltirilgan metod samaradorligi yuqori ekanini ko‘rsatadi. Demak, sport atamalari til yuksalish strategiyalarining samarali vositasi sifatida xizmat qilishi mumkin. Til ta’limi zamonaviy pedagogik jarayon sifatida kommunikativ va kompetensiyaviy yondashuvlarga asoslanadi. Til yuksalishi esa o‘rganuvchining tilni erkin va samarali qo‘llay olish darajasini anglatadi hamda ko‘p qirrali kompetensiyalar majmuasini o‘z ichiga oladi. Sport atamalari asosida til o‘qitish metodik jihatdan samarali yondashuv bo‘lib, u leksik boylikni kengaytiradi, motivatsiyani oshiradi va amaliy nutq ko‘nikmalarini shakllantiradi. Ayniqsa, vazifaga yo‘naltirilgan mashqlar, autentik audio-video materiallar va modul asosidagi dars ishlanmalari til yuksalishiga ijobiy ta’sir ko‘rsatadi. Shuning uchun sport terminologiyasi asosida modul dars ishlanmalari ishlab chiqish vazifaga yo‘naltirilgan mashqlar ulushini oshirish;audio-video materiallarni ta’lim jarayoniga keng integratsiya qilish til ta’limida yuqori hisoblanadi.

Foydalangan adabiyotlar

1. Abduazizov Abduaziz (2010). *Tilshunoslik nazariyasiga kirish*. Toshkent: O‘zbekiston Milliy Ensiklopediyasi.
2. Mahmudov Nurmon (2012). *Til va nutq madaniyati*. Toshkent: O‘zbekiston.
3. Yo‘ldoshev Bositxon (2015). *Hozirgi o‘zbek adabiy tili*. Toshkent: Fan nashriyoti.
4. Safarov, Shavkat (2008). *Pragmalingvistika*. Toshkent: Fan.
5. O‘zbekiston Respublikasi Oliy va o‘rta maxsus ta’lim vazirligi (2021). *Chet tillarni o‘qitish bo‘yicha davlat ta’lim standarti*. Toshkent.
6. O‘zbekiston davlat jismoniy tarbiya va sport universiteti (2020). *Sport terminologiyasi va nazariyasi bo‘yicha o‘quv qo‘llanma*. Toshkent.